

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ДЕРЖАВИ В ЕКОНОМІЦІ ТА ПОДАТКОВА СИСТЕМА

У статті викладено результати досліджень щодо визначення економічної ролі держави в ринковій економіці, проаналізовано залежність ефективності державного управління від умов, коли держава не керує, а саме регулює економіку в межах функціональних дій самої держави та сфер, які залишилися поза межами ринкової економіки чи її ефективності; охарактеризовано гнучкість системи державного управління економікою через постійний пошук та послідовне втілення ефективних моделей і методів державного втручання, адекватних визначеним пріоритетам. Ключові слова: державне регулювання, трансформаційні процеси, перехідна економіка, змішана економічна система.

В статье изложены результаты исследований относительно определения экономической роли государства в рыночной экономике, проанализирована зависимость эффективности государственного управления от условий, когда государство не руководит, а именно регулирует экономику в пределах функциональных действий самого государства и сфер, которые остались вне пределов рыночной экономики или ее эффективности; охарактеризована гибкость системы государственного управления экономикой через постоянный поиск и последовательное воплощение эффективных моделей и методов государственного вмешательства, адекватных определенным приоритетам. Ключевые слова: государственное регулирование, трансформационные процессы, переходная экономика, смешанная экономическая система.

In the article the results of researches are expounded in relation to determination of economic role of the state in a market economy, dependence of efficiency of state administration is analysed on terms, when the state does not lead, namely regulates an economy within the limits of functional actions of the state and spheres, which remained out of limits of market economy or her efficiency; flexibility of the system of state administration an economy is described through a permanent search and successive embodiment of effective models and methods of state interference, adequate to certain priorities. Keywords: government control, transformation processes, transitional economy, mixed economic system.

Постановка проблеми: Кожна країна, керуючись цілями власної економічної політики, приймає рішення щодо державного втручання в економіку. Однак при цьому існує загальний вектор прийняття таких рішень, який формується під впливом сукупності факторів. Серед них слід назвати: по-перше, здатність держави через регулювання економічної діяльності суб'єктів ринку виконувати роль стабілізуючого фактора суспільного розвитку; по-друге, розуміння складності теоретичного обґрунтування та практичної реалізації присутності держави в економіці, адекватної складності самої економіки; по-третє, залежність ефективності державного управління від умов, коли держава не керує, а саме регулює економіку в межах функціональних дій самої держави та сфер, які залишилися поза межами ринкової економіки чи її ефективності; по-четверте, гнучкість системи державного управління економікою через постійний пошук та послідовне втілення ефективних моделей і методів державного втручання, адекватних визначеним пріоритетам. Складність взаємозалежності цілого та його

частин і полягає в тому, що якість та послідовність практичної реалізації кожного з цих елементів здатні зумовити визначальний вплив на характер і зміст цілого. Саме тому проблема економічної ролі держави потребує подальшого осмислення теоретичного підґрунтя, схем, що узагальнюють практику взаємодії держави й економіки, критичного осмислення на основі сучасних тенденцій традиційних уявлень, у процесі яких докорінно змінювалася роль держави.

Аналіз останніх досліджень: Відзначаючи постійне зростання протягом ХХ століття впливу держави на економіку (з 1913 до 1995 року частка державних видатків у ВВП в індустріально розвинених країнах зростає в середньому від 12 до 45 %), а також те, що конкретні форми і методи, які забезпечували практичне втілення механізму державного регулювання, на окремих етапах розвитку економічної теорії та практики господарювання змінювалися залежно від потенціалу, можливостей, рівня розвитку країни, зовнішніх умов та багатьох інших факторів, ці зміни все ж ґрунтувалися переважно на двох концепціях: кейнсіанстві та монетаризмі. І сьогодні ці концепції, постійно трансформуючись, обумовлюють відповідні напрями економічних реформувальних, у тому числі і в економіках перехідного типу. Перша знаменує собою інституціонально-кейнсіанський варіант еволюційних змін, або градуалістської політики, друга – ліберально-монетарний варіант радикальних змін, або політику «шокової терапії». Тобто історія свідчить про відому одноманітність функціонування та розвитку. Проте кожний перехід відкриває нові сходинки, тому важливо не тільки їх врахувати, але й прагнути реально та, по можливості, одночасно реалізувати всі аспекти процесу перетворень.

Невирішені частини проблеми: У сучасній економічній теорії названі концепції оцінюються по-різному: від протиставлення до становлення нового оригінального напрямку економічної думки – теорії перехідної економіки. Це обумовлено, з одного боку, наявністю позитивних моментів, які містяться в кожній з концепцій, а з іншого – складністю моделювання перехідних систем. Формування та реалізація транзитивних перетворень потребують урахування співвідношення загального та особливого, універсального характеру світового економічного знання та національного досвіду. Те, що практичні рекомендації, сформовані на основі звичних теоретичних підходів, не дають бажаної результативності, активізує необхідність пошуку альтернативної методології, яка, природно, потребує осмислення та розумного симбіозу загальнотеоретичних проблем системних трансформацій.

Метою дослідження є пошук форм і методів регулювання світового ринку на наднаціональному рівні: щодо трансформації системи регулювання економіки у глобальному масштабі. Ця обставина надзвичайно суттєва для дослідження вітчизняної економічної системи.

Основні результати дослідження: Розглядаючи еволюцію форм і методів державного регулювання економіки, не можна залишити поза увагою можливості змішаних підходів до організації та структури інститутів регулювання. В історичному періоді традиційно відрізняють, по-перше, «чистий капіталізм». Тут передбачається, що при досягненні вимог дії чистої, досконалої конкуренції немає

жодної необхідності державного втручання у функціонування системи чистого капіталізму. Однак відразу слід зазначити, що такої системи ніколи не існувало та не існує й зараз; швидше, це ідеал ринкової системи, до якої капіталістичний спосіб виробництва повинен був прагнути. Об'єктивно закладені внутрішні протиріччя капіталізму (які одночасно є джерелом його розвитку) віддалили капіталістичну систему від системи «чистого капіталізму».

По-друге, виділяють командну економіку, за західною термінологією, або, за термінологією постсоціалістичних країн, «адміністративно-господарську систему», головний зміст якої виражено у самій назві. Основна ознака такої системи – панування виробника над споживачем і як результат – вибір у споживача відсутній, суспільна оцінка праці товаровиробників спотворюється і, врешті-решт, стає хибною, суб'єктивною. У результаті ефективність системи неухильно знижується, що є критично важливим при вирішенні питань її існування. І, нарешті, змішані системи. Власне, ідея «змішаної економіки» була викладена австрійським економістом А. Вагнером у книзі «Основи політичної економії». На його думку, загальнодержавне господарство – це не якась окрема і єдина система, а сполучення трьох різних господарських систем: а) приватний капіталізм з його прагненням до отримання максимального прибутку; б) суспільно-господарська система, що керується принципом спільної користі; в) благодійна система, діюча за альтруїстичними спонуканнями.

Подальший розвиток теорії «змішаної економіки» отримала в 30-ті роки ХХ ст. у працях американських економістів, особливо С. Чейза, якому і належить термін «змішана економіка». У наукових дослідженнях Дж. Кейнса, Е. Хансена, Л. Харріса, П. Самуельсона та ін. відображається основний напрям пошуків конкретних шляхів поєднання, визначення пропорцій між приватною та державною власністю, методів запобігання кризовим режимам економіки.

Досягнення найкращого поєднання цих систем, без перебільшення, є сьогодні центральним завданням багатьох держав, їх економічної політики. Водночас, уже накопичено значний досвід практичного застосування змішаних економік. Високою результативністю, зокрема, відзначаються китайська та індійська системи. Перша поєднує у собі ліберальний режим та експортну орієнтацію швидко зростаючих «вільних зон» з жорстким державним регулюванням та замкненістю внутрішнього ринку. Друга узгоджує самоорганізацію внутрішнього ринку (з його закритістю від іноземних конкурентів) з активною політикою стимулювання економіки на основі державних інститутів. В обох випадках економіки швидко розвивалися, забезпечуючи високі темпи приросту (більше 6% відсотків у рік), незважаючи навіть на глобальну фінансову кризу.

Країни Південно-Східної Азії, які нещодавно також демонстрували швидкий та стійкий розвиток, реалізували синтезуючу активну політику розвитку на основі інститутів державного регулювання з поступовою лібералізацією внутрішнього ринку. Що ж до втрати останнім часом даними країнами стійкості, то фахівці вбачають основні причини цього у невиправданому форсуванні (під тиском міжнародного капіталу та МВФ) лібералізаційного процесу. Це призвело

до внутрішніх диспропорцій налагодженої системи через вплив спекулятивного капіталу. Подібна ситуація була характерна для Японії. Форсована лібералізація її економічної системи, яка синтезувала у собі активну політику розвитку, експортну орієнтацію та закритість внутрішнього ринку, призвела до її дезорганізації та втрати стійкості.

З досвіду реформування постсоціалістичних систем, за оцінкою Ю. Ольсевича, виділяються «дві здорові моделі перехідної економіки – чеська та китайська». Сутність першої моделі – у проведенні прискореного роздержавлення державного сектора, повна лібералізація економіки. Її вибір рядом країн (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Україна, Росія) був однозначно зумовлений сценаріями рекомендаціями міжнародних фінансових організацій. Що стосується кінцевих результатів застосування цієї моделі, то в Україні, наприклад, її наслідком стало падіння виробництва, реального ВВП (спричинене, насамперед, негайним порушенням вертикальних та горизонтальних зв'язків), багатостороння фінансова та соціальна криза. Якщо за роки Великої депресії, як вказувалося вище, спад виробництва у США був на рівні 25 %, то в Україні він становив 30 %. Фактично всі країни переліченого ряду відзначалися загальноекономічним падінням. Те, що його рівень відрізнявся за окремими країнами, – наслідок різного рівня їх практичної адаптації до застосування згаданих рекомендацій, що буде проілюстровано в подальшому.

Другий напрям реформуваль характеризувався «м'яким» входженням у ринок, базувався, що не менш важливо, на відповідному ідеологічному підґрунті і відзначався послідовністю заходів господарського реформування у напрямі ринку. Він був успішно реалізованим у Китаї та В'єтнамі.

Отже, коректна наступна постановка проблеми. Змішані системи (за певних умов) мають високий потенціал ефективності. Однак при вирішенні питань реалізації цього потенціалу виникає комплекс складних проблем. Вони стосуються як розробки теорії трансформації, так і вибору адекватної умовам країни моделі і практичних методів її реалізації. З їх сукупності далі виділено окремі вузлові, намічено головні та альтернативні попередні вимоги до організації процесів формування змішаних систем. Дуже коротко вимоги до забезпечення ефективності синтезу різних систем державного регулювання вказують на багатовекторність такого процесу і зводяться до таких:

- визнання цільовою функцією реформаційних перетворень підвищення соціально-економічної ефективності економічної системи. Тому інститути державного регулювання не повинні заміщати процеси ринкової саморегуляції чи надбудовуватися над ними. Стоїть завдання створення єдиного цілого. Інакше системний ефект не забезпечується, що спрямовує проведені реформування на отримання негативного результату;

- концептуального забезпечення і високого рівня інформованості з метою побудови нової моделі та формування сприяння і довіри до її дієздатності;

- цілісність конструкції, що створюється, внутрішня узгодженість та злагодженість її головних елементів. Інакше вона формуватиметься спонтанно, відкидаючи несумісні елементи та створюючи ті, яких бракує;

– недопустимість форсованого впровадження. Лібералізація повинна здійснюватися поступово при збереженні дії основних інститутів державного регулювання;

– послідовність та виваженість у напрямі обраних пріоритетів, зважаючи на те, що економічні процеси та їх результативність піддаються змінам не миттєво, а вимагають певного часу та ресурсів;

– стійкість та захищеність від необґрунтованого втручання зовнішніх чинників.

Наведені вимоги стосуються і України. Водночас результати здійснених трансформацій у її новітній історії вказують на незадовільний рівень вирішення завдань взаємодії ринку та держави з точки зору врахування та реалізації багатовекторності такого процесу. У такому разі правомірним є виявлення формуючого значення, «внеску» ринку та держави в отриманий в Україні результат ринкових перетворень, адже будь-який з цих чинників спроможний стати вирішальним у долі існування такого результату. Стоїть завдання своєчасного і врівноваженого впливу кожного з чинників на функціонування економічної системи з тим, щоб у міру становлення ефективної соціально-економічної структури суспільства їх вага знижувалася до звичайного протиріччя в межах існування змішаної системи.

Формування змішаної системи для багатьох транзитивних економік висуває завдання першочергової побудови ринку. Справа в тому, що перехід від планово-розподільчої до змішаної економіки потребує проміжного етапу – етапу ринкової економіки. Остання ж як ефективна форма господарювання та засіб досягнення більш глобальної мети, яку визначає суспільство, є складним і суперечливим шаблоном розвитку економічних систем. Досвід його подолання свідчить, що в перехідний період особливо великою стає роль держави, оскільки багато функцій тоталітарної системи вже спрощені, а нові ринкові ще не сформувалися. Це пояснює, чому останнім часом проблема економічної ролі держави знову набула рис гострої полеміки: адже від її розв'язання багато в чому залежить майбутнє транзитивних економік, здатність забезпечити максимізацію загального динамізму виробництва, зведення до мінімуму негативних економічних і соціальних наслідків ринкових диспропорцій, які постійно виникають і в розвинених у ринковому плані економіках, а особливо гостро стоять у перехідних економіках, де взаємовідносини між державою та ринком тільки формуються, і цей процес ще буде тривати.

Загальні тенденції історичної взаємодії держави і ринку вказують на помилковість тверджень щодо досконалості як суто ринкового механізму, так і державного регулювання. Відповідь на цю проблему влучно сформульована Дж. Гелбрейтом: «Існує велика сфера господарської діяльності, в якій роль ринкових механізмів не підлягає сумніву і не повинна заперечуватись, але є й не менш широка, постійно зростаюча у міру підвищення рівня економічного добробуту, сфера, де послуги і функції держави або жорстко необхідні, або уявляються доцільнішими з соціальної точки зору». Справді, ринкові механізми, незважаючи на свій спонтанний характер, дозволяють досягти певної рівноваги між попитом і пропозицією, оскільки гнучкість цін через вільну конкуренцію (якщо остання має

місце) зводить відхилення від рівноважного стану до мінімуму. Це сприяє прийняттю агентами ринку раціональних рішень щодо виробництва, збуту і використання економічних ресурсів. Досягнення суб'єктами підприємництва через власні економічні інтереси високої ефективності, врешті-решт, сприяє результативності економіки в цілому. Децентралізація влади як неодмінний супутник ринкової економіки, політичний плюралізм та демократія сприяють ефективності суспільного виробництва. Разом з тим, помітним явищем ХХ століття стало монополістичне та олігополістичне витіснення досконалої конкуренції. Ринок не в змозі самостійно досягти оптимального розв'язання такої проблеми. Наявність зовнішніх впливів, розрив між приватними та соціальними витратами, внутрішньо притаманні ринку протиріччя, що проявляються через суперечності між приватними та суспільними, поточними та довгостроковими інтересами, – це лише частина завдань, які потребують державного втручання.

Однією з основних функцій держави в ринковій економіці є перерозподіл доходів. В ідеалі він повинен базуватися на заходах, які не підривають ефективну власність, але в реальному житті перерозподіл призводить до конкурентного взаємозв'язку між соціальною справедливістю (рівністю) та ефективністю. Природно, щоб збільшити рівність, необхідно пожертвувати певною кількістю ефективності. Але постають питання про абсолютну і відносну величини зменшення нерівності порівняно із зменшенням ефективності. Співвідношення між рівністю та ефективністю – одне з центральних дискусійних питань державної політики. Держава бере на себе функцію регулювання конкурентного ринку із загальною метою забезпечити стабільність виробництва та пом'якшити його циклічність. Вона забезпечує сприятливі зовнішні умови для національного бізнесу.

Соціальний компонент є вирішальною складовою діяльності держави будь-якого суспільства, тому для забезпечення високої результативності регулюючої діяльності держави в економічній сфері необхідне врахування соціального фактора. Держава, вирішуючи це завдання, запроваджує частковий перерозподіл прибутків на користь бідних, а також сприяє формуванню середнього класу за допомогою прогресивного оподаткування. Реалізуються різні соціальні програми, що знижує соціальну напругу в суспільстві.

Всесвітній банк у своєму річному звіті за 2009 рік у результаті досліджень, які ґрунтувалися на даних 94 країн за три десятиріччя, вказуючи, що «державна знаходиться в центрі економічного і соціального розвитку як партнер, каталізатор і помічник ринкового механізму», зумовлює роль державного регулювання, перш за все, необхідністю коригування дії ринкового механізму, нейтралізації його негативних проявів, так званих «провалів ринку». До них належать такі загальновідомі «провали»: у частині необхідності антициклічного регулювання, вирішення структурних та екологічних проблем, надання суспільних послуг, забезпечення соціальної орієнтації дії ринкового механізму. Водночас цей перелік сьогодні суттєво розширюється. До провалів ринку додаються нові, що вимагають глибоких реформувальних економіки та держави. Серед них – стабілізація і підтримка економічного зростання, усунення соціальних контрастів та коригування

соціальних наслідків надмірної нерівності доходів, потреба втілення інформаційно-технологічної парадигми, глобальна економічна інтеграція. У зв'язку з цим виглядають обгрунтованими сумніви щодо визначення ролі держави в економіці як «доповнення до ринків» та потреба більш місткого і повнішого визначення економічної ролі держави в сучасній соціально орієнтованій ринковій економіці.

Тенденції історичної динаміки взаємодії держави та економіки переконаливо свідчать, що саме ефективність держави була визначальним процесом такої взаємодії. Концепція «ефективної держави», розроблена у звіті Світового банку-2007 «Держава у світі, що змінюється», відкидає положення як «мінімальної держави», так і її фетишизації. У ній наголошується на зміні акцентів із кількісного на якісний, з розмірів державного втручання на ефективність та ступінь вираження потреб населення. Передбачається, що глобальний характер економічної інтеграції та демократизація суспільства звужують межі для довільної і волюнтаристської поведінки держави.

У якості вирішальних напрямів реального забезпечення «ефективної держави» в концепції проголошуються такі:

- створення державою інституційних основ ринку;
- встановлення партнерства з діловим світом та громадянським суспільством;
- спрямування державної політики на економічне зростання та справедливий розподіл результатів ринкового розвитку;
- забезпечення державою захищеності домашніх господарств перед факторами ринкового ризику;
- посилення державних інститутів для протидії волюнтаризму, корупції.

Та все ж відповіді на запитання про ефективність держави суттєво відрізняються для різних країн, а відтак різними є й шляхи, що ведуть до його розв'язання, стосовно методологічного підґрунтя слід зважати на те, що основою регулюючої діяльності держави є закони розвитку і функціонування ринкової економіки. Тобто розглянутий вище аспект, що держава регулює економіку в межах функціональних дій самої держави та сфер, які залишилися поза межами ринкової економіки чи її ефективності, доповнюється вимогою про те, що дії держави не повинні виходити за межі законів ринкової економіки. Інакше будуть підірвані власне основи ринкової природи національної економіки. Держава мусить діяти в системі координат ринкової економіки, в межах змісту її економічних функцій у ринковій економіці.

Уперше та в найбільш узагальненому вигляді функції держави в ринковій економіці були сформульовані Р.А. Масгрейвом:

- 1) алокаційна – вплив на розподіл обмежених народногосподарських ресурсів;
- 2) дистрибутивна – коригування розподілу доходів і майна;
- 3) стабілізаційна – підтримка високого рівня зайнятості при достатній стабільності цін.

У перехідних економіках, на відміну від розвинених, механізми ефективного державного впливу, від дії яких багато в чому залежить створення

економічної системи, здатної забезпечити динамічний та ефективний розвиток, перебувають на стадії становлення і формування. Рух до ринкового типу господарювання вніс суттєві зміни до уявлення про державний механізм регулювання соціально-економічних процесів. Вони зумовлені ключовими принципами, на яких базується політика перехідного періоду.

Найперший з них – повна деідеологізація економіки. Заідеологізованість державної політики щодо економіки знаходила своє логічне завершення у недостатньо обґрунтованих рішеннях і управлінських діях, що входили в повне протиріччя із законами економіки. Економіка повинна мати пріоритет над політикою, бути її внутрішнім змістом. Проблеми подальшого розвитку економіки становлять стрижень сучасної політики. Водночас старі стереотипи продовжують тяжіти при вирішенні економічних проблем. Не можна відкинути той факт, що саме політичні критерії відіграли не останню роль при виборі Україною радикальної моделі реформування. Пріоритет політичних завдань стосовно економічних критеріїв – не остання причина подальшої деградації економіки.

Другий принцип – держава виступає в ролі головного реформатора. Вона має зобов'язання в інтересах усього народу ініціювати і здійснювати процес реформ, визначати пріоритети економічного розвитку, виробляти і послідовно реалізовувати політику докорінних перетворень в економіці, соціальній сфері і суспільно-політичному житті суверенної держави. Очікування, що після пригнічення інфляції «невидима рука ринку» автоматично призведе до стійкого економічного зростання, означають, врешті-решт, нівелювання ролі держави як основного реформатора.

Разом з тим, у період реформування процесів демократичних і економічних перетворень виникає велика ймовірність втрати керованості економіки, її стихійного розвитку. Це потребує збереження за державою владних функцій. Її призначення – підтримувати життєздатність народного господарства. Цього потребує і достатньо високий ступінь одержавлення економіки перехідного періоду.

Мова також іде про посилення ролі держави у створенні нею системи господарського порядку. Практика переконує, що заходи з ринкових трансформацій не забезпечуються встановленням відповідних суспільно значимих правил, кодексами господарської поведінки, правовими нормами. Разом з тим, дійсної свободи без регламентації не існує, що виразно ілюструють реалії сьогодення. У результаті лібералізація здатна перетворитися у свою протилежність, стати зручним підґрунтям для активізації антиринкових сил: масової корупції, організованої економічної злочинності тощо. Це потребує захисту позитивних ліберальних цінностей в економіці: багатуоукладності, конкуренції, свободи підприємництва, зростання доходів підприємців на основі їх творчої утворювальної діяльності для задоволення суспільних потреб.

Третім принципом слід назвати правову визначеність процесів оновлення і прогресу. Отримати відчутні результати від економічних перетворень, зробити їх незворотними можна лише тоді, коли вони спираються на вивірені положення, що мають практичну силу закону.

I, нарешті, четвертий – дієвість заходів соціального захисту. Можливості у перехідний період вирішувати поточні соціальні проблеми є досить сумнівними. Соціальна база ринкових реформ у цей період стає більш вузькою та слабкою. Ринкові трансформації містять руйнівний потенціал для багатьох створених раніше форм соціального захисту, усіх видів безкоштовного соціально-культурного розвитку. Захистити інтереси населення у важкий перехідний період у змові тільки держава, яка володіє сильним перерозподільчим механізмом. Держава – єдино можливий гарант суспільно-політичної стабільності і міжнародної згоди, необхідних для успішної реалізації економічних реформ. Тільки при належному механізмі соціального захисту і соціальних гарантіях можна забезпечити динамічне просування до ринкової економіки, зберігаючи суспільно-політичну стабільність.

Висновки та перспективи розвитку: Таким чином, в основі визначення функцій держави та її економічних дій у ринкових економіках лежать, насамперед, існування категорії суспільного товару та неможливість досягнення соціально-економічної ефективності суспільного виробництва при чисто ринковому взаємовпливі між окремими суб'єктами господарювання. У цьому контексті погляд на державу як «коректора недоліків ринкової економіки» не є самодостатнім. Навіть за умови прийняття за основу положення то виняткову ефективність ринкової економіки завжди є важливі обставини для державного втручання.

Щодо особливостей перехідного стану, то їх слід розглядати саме як специфіку перехідності порівняно із загальними особливостями тих інтегрованих рис, які притаманні функціонуванню держави в ринковій економіці взагалі. Роль держави в перехідній економіці зумовлена самим станом перехідності: нерозвиненістю ринкового механізму регулювання та його інститутів, небезпекою становлення «нецивілізованого ринку», криміналізацією економічних відносин. Перехідна економіка у цьому розумінні постає як багатовекторний процес, хоча різні вектори, природно, нерівнозначні.

Основоположний пункт сучасного підходу до розв'язання проблеми участі держави в ринковій економіці полягає в уточненні її місця в перехідних економічних процесах та пошуку нових акцентів для зайняття активної позиції у становленні якісно нового рівня обґрунтування і реалізації усіх видів соціальної та економічної політики, орієнтованих на зростання і добробут своїх громадян. Складність полягає у тому, що сфера економічних функцій держави має бути не просто розширеною з огляду на специфіку перехідної економіки, а одночасно конструктивно оновленою та зміцненою.

З огляду на це, принциповим стає розробка цілісної концепції державного впливу в межах ринкової економіки. Мова йде про створення системи, що є багаторівневою та має досить ефективний арсенал засобів впливу на всі основні параметри суспільного виробництва і споживання. Ця система повинна бути вмонтована в соціально-економічний механізм розвитку країни як його найбільш впливовий компонент, хоча і не в змозі вирішити всі проблеми та протиріччя. Така позиція йде в руслі тенденцій загальносвітового розвитку. Зокрема, у річному звіті

Всесвітнього банку про світовий розвиток у 2007 році прямо вказується, що «без ефективної держави стійкий розвиток, як економічний, так і соціальний, є неможливим».

Ефективність державного впливу визначається, насамперед, якістю макроекономічного регулювання. Тут Україна досягла ряду важливих макроекономічних перетворень ринкового характеру. Споживчий ринок насичений різними товарами і послугами; формуються ринки праці, нерухомоті, цінних паперів, фінансових ресурсів; створено валютний ринок; відбувається активне входження у світовий ринок. Ці перетворення стали можливими завдяки усуненню негативного впливу директивного планування, становленню відкритості економіки та лібералізації господарських відносин. У цілому вони дали імпульс для виникнення і розвитку нового, ринково-інституціонального середовища, ліквідації деформацій у матеріально-речовій структурі виробництва товарів та послуг. Разом з тим, в Україні не забезпечений соціально-економічний прогрес, потенціал ряду чинників, спроможних вивести країну на траєкторію економічного зростання, залишається не затребуваним і нереалізованим. Особливо слабким та болючим питанням є діюча практика застосування бюджетних та податкових чинників з огляду на їх критично важливе значення для реалізації державного впливу на економічні і соціальні процеси.

У даному випадку необхідно звернути увагу на невідповідність бюджетних параметрів проголошеним пріоритетам стратегії стабілізації та економічного зростання, яка, на жаль, стає звичною практикою. Водночас регулюючий вплив бюджету на розвиток економіки закладається ще, власне, на стадії розробки його дохідної та видаткової частин. Українцям нездовільним є використання податкових важелів у системі регулювання економіки держави. У той же час у ринковій економіці податки, становлять не тільки джерело державних фінансових ресурсів, але й важливий інструмент реалізації алокаційної та дистрибутивної функцій держави. В Україні проблеми оптимального розподілу ресурсів та пом'якшення майнової диференціації населення належать до ряду найгостріших.

Оскільки при переході від централізованої системи господарювання сталася глибинна «приватизація основних функцій держави – функцій пов'язаних із здійсненням. правил та норм господарського життя», то постає завдання зміни основних економічних та соціально-економічних «правил гри». У межах функціонуючої в країні економічної системи економічна свобода може бути реально сформована лише під впливом цілеспрямованої законодавчої діяльності. З погляду формування сучасної інституціональної структури економіки, сьогодні найбільш придатним є другий принцип Ойкена: «Політико-економічна діяльність держави повинна спрямовуватися на створення форм економічного порядку, а не на регулювання економічного процесу».

При формуванні напрямів підвищення ефективності впливу держави на процеси економічного розвитку стоїть завдання: зважати на всі можливі вади зворотного впливу суб'єктів господарювання на економічну систему суспільства. З погляду формування основних «правил економічної гри» для стабілізації умов функціонування суб'єктів господарювання «основний акцент має бути зроблений

на інституціональних аспектах: законодавстві, захисті прав власності, однаково доступних ринках, рівних умовах конкуренції, інфорсменті».

Список використаних джерел

1. Азаров Н., Лекарь С., Лощинин М., Чушкал Д. Эконометрия физических лиц Украины [Текст] // Экономист. – 2004. – № 1. – С. 37–53.
2. Андрущенко В. Соціологічний та антропний методи західної фінансової науки [Текст] // Вісник НБУ. – 2007. – № 3. – С. 43–46.
3. Андрущенко В.Л. Фіскально-бюджетний інституціоналізм: копромiс етатизму та анти етатизму [Текст] // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки: Економічні науки. – 2000. – № 3. – С. 16–20.
4. Аткинсон Э.Б., Стиглиц Дж.Э. Лекции по экономической теории государственного сектора. [Текст] – М.: Аспект Пресс, 1995. – 832 с.
5. Баликов В.З. Общая экономическая теория: политэкономия, макроэкономика, микроэкономика. [Текст] – Н.: Лада, 2000.
6. Брячихин А.М. Как найти выход из финансовых трудностей? [Текст] // Финансы. – 2005. – № 3. – С. 26–28.
7. Буряковський В.В. и др. Налоги: Учебное пособие. [Текст] – Днепропетровск: Пороги, 2008. – 611 с.
8. Гайгер Линвуд Т. Макроэкономическая теория и переходная экономика: [Текст] Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 560 с.
9. Гайдар Е. Тактика реформ и уровень государственной нагрузки на экономику [Текст] // Вопросы экономики. – 2008. – № 4. – С. 4–14.
10. Гегель Г.В.Ф. Философия права: [Текст] Пер. с нем. / Ред. и сост. Д.А. Керимов и В.С. Нерсесянц; Авт. вступ. ст. и примеч. В.С. Нерсесянц. – М.: Мысль, 1990. – 524с.